

УДК 636.2.636.02'033(477.65)

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2023.132.36>

НОВА СУПЕРІНТЕНСИВНА ПОПУЛЯЦІЯ М'ЯСНИХ КОМОЛИХ СИМЕНТАЛІВ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ БУКОВИНИ

Калинка А.К. – к.с.-г.н., с.н.с.,

завідувач відділом селекції, розведення,

годівлі та технології виробництва продукції тваринництва,

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

Лесик О.Б. – к.с.-г.н., с.н.с.,

заступник директора з наукової роботи,

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

Стадницька О.І. – к.с.-г.н.,

провідний науковий співробітник,

Інститут сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

В пропонованій статті вперше проведено проміри основних статей будови тіла, проаналізовано: екстер'єр дорослих корів і первісток, їх індекси, відповідно до лінійної належності, закономірності рівномірної зміни вагових та лінійних параметрів телиць у віковій динаміці, визначено характеристику відтворювальної здатності, вивчено материнські якості та економічну ефективність нової популяції створюваного буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу жуйних в умовах Карпатського регіону Буковини.

За результатами проведених селекційних досліджень встановлено, що одержані дані дадуть змогу прогнозувати власний генетичний м'ясний потенціал в м'ясних діючих стадах буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби, що створюються в зоні Карпатського регіону України. Викладено основні методи формування племінних базових стад з розведення симентальської м'ясної худоби з генетичним м'ясним потенціалом продуктивності з досягненням 950 г добового приросту за повний цикл вирощування в діючих господарствах Чернівецької області.

Доведено, що жива маса корів нової генерації в племінних господарствах Буковини з розведення створюваного буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби, яка коливається в межах 475–491 кг (I-розтел), 531–543 (II-розтел) та 557–579 кг (III-розтел) в середньому 530 кг. Визначено, що найбільшою живою масою при плідному осіменіння відзначилися ремонтні телиці м'ясного сименталу худоби в племінному заводі ДП ДГ «Чернівецьке» – 405 кг, що на 13,5 кг більше від ровесниць ПП «Колосок-2» – 391,4 кг і на останньому – ровесниці м'ясні симентали СВПК «Перемога», що значною мірою вплинуло та на їх заплідненість.

Встановлено селекційними дослідженнями, що досягаються високі показники добового приросту в діючому племінному заводі ДПДГ «Чернівецьке» 900–950 г за повний фізіологічний цикл вирощування із низькими затратами кормів – 7,8–8,5 к. од. на 1 кг приросту в передгірській зоні регіону Буковини.

Ключові слова: порода, генетичний потенціал, проміри статей, індекси будови тіла, жива маса, середньодобовий приріст.

Kalinka A.K., Lesyk O.B., Stadnytska O.I. A new hyperintensive population of beef simmentals in the Carpathian region of Bukovina

In the proposed article, for the first time, the measurements of the main articles of the body structure were carried out, the exterior of adult cows and firstborns, their indices, according to linear belonging, the regularity of uniform changes in weight and linear parameters of heifers

in age dynamics were analyzed, the characteristics of reproductive capacity were determined, maternal qualities were studied and the economic efficiency of the new population of the created Bukovina zonal type of meat komologo simmental ruminant in the Carpathian region of Bukovina.

According to the results of breeding research, it was established that the obtained data will make it possible to predict the own genetic meat potential in the active meat herds of the Bukovina zonal type of meat komologo simmental cattle created in the zone of the Carpathian region of Ukraine. The main methods of forming basic breeding herds for breeding Simmental beef cattle with genetic meat productivity potential with the achievement of 950 g of daily gain for a full breeding cycle in the active farms of Chernivtsi region are outlined.

It has been proven that the live weight of cows of the new generation in breeding farms of Bukovina from the breeding of the created Bukovina zonal type of meat komologo simmental cattle varies between 475–491 kg (I-calving), 531–543 (II-calving) and 557–579 kg (III-calving) on average 530 kg. It was determined that the largest live weight at fertile insemination was noted by the repair heifers of meat Simmental cattle in the breeding plant of SE DG “Chernivetske” – 405 kg, which is 13,5 kg more than the heifers of the same age from PP “Kolosok-2” – 39,4 kg and on the last one – the same age meat Simmentals of SVPK “Peremoga”, which had a significant effect on their fertilization.

It has been established by breeding studies that high rates of daily growth are achieved in the operating breeding plant of the Chernovtsy State Farming Plant of 900–950 g for a full physiological growing cycle with low feed costs – 7,8–8,5 units. per 1 kg of growth in the foothills of the Bukovina region.

Key words: breed, genetic potential, measurements of sexes, indices of body structure, live weight, average daily growth.

Постановка проблеми. Останнім часом у воєнних реаліях та в українському ринку де буковинська нова прогресивна скотарська галузь м'ясне скотарство, яка зумовлена розведенням вперше нової популяції буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби, що дає дешеву та якісну яловичину та є найбільш інноваційною актуальністю для господарств Українських Карпат. В зв'язку з цим над вирішенням цих глобальних проблем багаторічної селекційної роботи і працюють регіональні науковці – селекціонери в тісній співдружності з керівниками та спеціалістами, як результат, вже створено нові масиви продуктивної м'ясної худоби з високою енергією росту в усі фізіологічні періоди розвитку [2–3].

Отже з цим в основному селекційно – племінна робота, яка проводиться в діючих базових та дочірніх господарствах зони Карпатського регіону Буковини де згідно розроблених перспективних планів, з координуваних з програмою наукового забезпечення в рамках науково – виробничої системи і тварини даних м'ясних стад жуйних нової генерації, які відповідають цільовим розробленим стандартам. Здійснюється селекційна робота по створенню м'ясних стад комолих корів з подальшим удосконаленням, консолідації та формуванням м'ясної худоби для регіону Буковини.

Оскільки м'ясна худоба нової популяції, яка створена класичним методом поглинального схрещування акліматизованої місцевої симентальської породи з чистопорідними бугаями – плідниками спеціалізованої симентальської м'ясної породи американської, канадської, австрійської та німецької селекції з отриманням вперше нового продуктивного створюваного такого генотипу СКан.3/4Сав.1/16СНім.1/8Сам.1/16.

На даний час селекція буковинського зонального типу м'ясної худоби проводиться з використанням класичного методу «в собі» для забезпечення стійкої передачі ознак своїм продуктивним майбутнім нащадкам, які добре акліматизувалися для різних зон регіону Карпат [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За результатами багаторічних проведених досліджень щодо виведення нового створюваного буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби, можна зауважити, що самий

початковий етап створення цього м'ясного типу, який був достатньо довгим, а це 25 років селекційно-племінної наукової роботи буковинських науковців – селекціонерів та селекціонерів базових та дочірніх господарств різних форм власності підконтрольного регіону Буковини [5].

Тому відповідно до розробленої в минулому буковинськими науковцями селекціонерами регіональної програми для створення нового комолого типу сименталу, з використанням генофонду симентальської м'ясної породи жуйних, в базових господарствах регіону протягом 1998–2023 років де вже сформовані продуктивні діючі м'ясні стада жуйних в зоні Карпат. Отже програма розвитку м'ясного скотарства в нашій державі де Буковина бере участь у створення зонального типу м'ясного комолого сименталу, який буде структурною одиницею української симентальської м'ясної худоби м'ясного напрямку продуктивності, що створюється в Україні.

В сьогоднішній найбільш позитивної та важливої селекційної оцінки, яка заслуговує проведення багаторічної наукової роботи з розведення нової генерації створюваного буковинського зонального типу симентальської м'ясної породи худоби, яка формується для отримання рентабельної та якісної продукції в Карпатському регіоні Буковини.

Доведено, що нова м'ясна худоба, яка переважає ровесників місцевих сименталів, а саме за енергією росту на 15–23%, та забійним виходом м'яса на 10,4–12%.

В зв'язку з вище сказаним, ще залишаються, ще такі актуальними не вирішені питання, як ведення селекції відповідно до нових світових стандартів контролю продуктивності, оцінки екстер'єру, конституції, якості продукції, селекційних комп'ютерних програм, підвищення відтворювальної здатності плідників і маток, що є найбільш вагомим для даного часу в даному підконтрольному регіоні [6].

Постановка завдання. Мета статті – вивчення нової створеної супер інтенсивної популяції м'ясних комолых сименталів жуйних в діючих м'ясних стадах, що розводяться в різних кліматичних зонах регіону Буковини.

Для цього проводиться багаторічна селекційна наукова робота із новою популяцією м'ясною худобою створюваного буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу з добре налагодженим зоотехнічним і племінним обліком та кормовою базою в базових господарствах Чернівецької області.

Цікавим є те, що вже зроблено нове селекційне дослідження, поширення та підвищення продуктивного потенціалу вже створеного м'ясного комолого сименталу худоби з даними узагальненнями власної генетичної зумовленості його продуктивних ознак, сформовано висновок щодо доцільності розведення та використання, як базового продуктивного зонального типу м'ясних жуйних для регіону Буковини [3].

З огляду на це для проведеної тривалої селекційної роботи буковинські науковці селекціонери, які проводять не один рік багаторічні дослідження із створення нових тварин м'ясного комолого сименталу худоби, що потребує нині безперервного вдосконалення та консолідації відповідно до соціально економічних змін, як це сталося із місцевими акліматизованими симентами, то вдається до трансформації до її зміни на більш досконалий шляхом класичного поглинального схрещування, або ж до виведення на її основі нового м'ясного продуктивного типу тварин, що відповідає існуючим новим розробленим вимогам, що є найбільш цінними для зони Карпат.

Так головним об'єктом досліджень є буковинський зональний тип м'ясного комолого сименталу худоби, що створюється в регіоні Буковини. Дослідження проводилися з добре налагодженим зоотехнічним племінним обліком в базових племінних діючих господарствах, а саме в ДП «ДГ «Чернівецьке» Буковинської ДСГДС ІСГ КР НААН», СВПК «Перемога» Герцаївського, ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» та новостворених ФГ СІМ МЗІД «Гай» та ПП «Колосок-2» та СВК «Зоря» різних районів Буковини.

Основним джерелом для написання статті послужили дані статистичної звітності, наукових досліджень, літературні джерела, річні звіти та зоотехнічний племінний облік в м'ясних стадах різних господарств області.

Так селекційні дослідження проводилися на основі аналізу генеалогічного складу м'ясного стада корів нової генерації, підбору висококласних чистопорідних з високою племінною цінністю бугаїв – плідників та оцінених за якістю нащадків. При цьому формуванні продуктивної м'ясної худоби неможливе без щорічного ремонту його продуктивними первістками, які оцінені за комплексом різних селекційних встановлених ознак. З цією метою проводили фенотипову оцінку корів-первісток та підбирали висококласних м'ясних плідників-поліпшувачів, оцінювали маточне поголів'я за фенотипом, заздалегідь підготувляли нетелей до лактації де кінцевим результатом селекційної оцінки де вважали молочну високу продуктивність за першу лактацію (195–215 кг) та наступні та відтворювальні функції. Проведеною оцінкою екстер'єру, що визначали окомірною за прийнятими промірами основних статей тіла м'ясної худоби.

У проведеної селекційній роботі в племінних та діючих м'ясних стадах худоби нової генерації були використані чистопорідні бугаї-поліпшувачі з м'ясною високою продуктивністю жіночих предків родоводу з інтенсивним використанням кращих плідників, що дозволяє підвищувати генетичний потенціал жуйних на 2,5 % за одне створене покоління в умовах передгірської зони регіону Буковини [1–5; 8–10]. В дослідженнях використовували лінійну оцінку, яка дасть можливість оцінювати, як окремих тварин у межах м'ясного стада або всієї популяції, так і бугаїв-плідників за типом будови тіла їх дочок

Виклад основного матеріалу досліджень. За результатами селекційної роботи вже створені комолі симентали нового типу жуйних, які мають задовільний м'ясний тип будови тіла з таким обхватом – 124–135 см. де визначили, що на основі промірів статей тіла корів нової генерації, які майже не відрізнялися від даних, що

знаходяться в новій розробленій інструкції для української симентальської м'ясної породи жуйних, що створюється в державі.

Так корови м'ясної худоби, які мають задовільно добре розвинену мускулатуру та кістяк, гармонійну будову тіла без істотних недоліків екстер'єру та оцінені в середньому 9,5 бала, що відповідають новій розробленій інструкції вимогам. В проведених селекційних дослідженнях визначено недорозвиненість та неправильна форма вим'я перехват за лопатками, вузькогрудність, шаблованість і зближеність ніг в скакових суглобах, м'яка спина – недоліки екстер'єру.

В зв'язку з цим проведена нами зоотехнічна – селекційна робота з визначення оцінки головних вимірів за основними промірами статей екстер'єру дорослих повновікових корів нової генерації в області (табл. 1).

Дослідженнями встановлено (табл. 1), що м'ясні комолі корови ведучого та діючого в Україні племінного заводу ДП ДГ «Чернівецьке» за висотними промірами, глибиною грудей та довжиною тулуба мають перевагу на 7,8 % від м'ясних маток інших господарств в інших регіонах, що поступаються їм по широтних промірах, косій довжині заду та обхвату грудей за лопатками.

Таблиця 1

Проміри статей тіла дорослих м'ясних комоліх корів, см

Проміри	Базові та дочірні господарства					
	ДП ДГ «Чернівецьке» (n=99)	ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» (n=75)	СВПК «Перемога» (n=65)	ФГ СІМ МЗІД «Гай» (n=15)	СВК «Зоря2» (n=25)	ПП «Колосок-2» (n=20)
Кількість голів	153	95	85	25	35	30
Висота в холці	133,1±0,3	128,8±0,2	130,5±0,3	131,1±0,2	128,1±0,5	130,1±0,7
Висота в спині	132,5±0,27	128,0±0,37	131,3±0,25	131,5±0,33	128,7±0,6	129,7±0,47
Висота в крижах	138,3±0,26	134,2±0,32	136,5±0,36	136,3±0,21	135±0,75	136±0,65
Ширина грудей за лопатками	44,9±0,21	38,4±0,27	39,5±0,23	41,5±0,19	41,5±0,45	42,5±0,57
Глибина грудей	69,5±0,28	67,4±0,21	66,3±0,18	65,5±0,27	64,8±0,58	65,8±0,32
Довжина тулуба	161,3±0,31	155,5±0,35	154,5±0,29	160,0±0,28	158,7±0,67	159,7±0,37
Коса довжина тулуба стрічкою	181,2±0,34	177,4±0,41	178,0±0,26	179,6±0,21	179,3±0,38	180,3±0,58
Обхват грудей	187,8±0,17	181,8±0,15	182,6±0,19	182,6±0,13	183,3±0,37	185,3±0,27
Обхват п'ястка	19,8±0,11	18,4±0,9	18,7±0,1	19,9±0,9	18,1±0,7	19,1±0,8
Коса довжина заду	53,2±0,15	52,0±0,17	51,6±0,19	52,5±0,13	50,7±0,43	51,7±0,23
Ширина заду в кульшових суглобах	52,8±0,11	46,8±0,21	47,0±0,19	51,0±0,18	49,6±0,67	50,6±0,27

Цінним в проведеній селекційній роботі є те, що корови нової генерації племінного заводу ДП ДГ «Чернівецьке» за висотними промірами, глибиною грудей та довжиною тулуба мають перевагу на 6,7–8,3 % за стадо Уманського племінного

об'єднання австрійської селекції, які мають, дещо широкі проміри косу довжину заду та обхвату грудей за лопатками, мають збільшені, чим дане вище підконтрольне племінне господарство, яке розташоване в передгірській зоні Карпат. При проведенні селекційних обстежень м'ясних корів, які мають більшу ширину в клубах, кульшових зчленуваннях, а також косу довжину заду та тулуба стрічкою, ніж матки новоствореного репродуктора ФГ СІМ МЗІД «Гай».

Таким чином за даними середніх промірів, одержаних від 232 корів м'ясного комолого сименталу (висота в холці 130,8 см) де все м'ясне поголів'я, яке віднесено до типу середніх і вище. Щодо проведених даних з обстеження з екстер'єру – пропорціональність тіло будови, відмінна ширина грудей, добрі довжина та ширина заду, міцний кістяк-свідчать про достатній ріст і задовільний розвиток м'ясних комолих сименталів в переважності більшості базових та дочірніх господарств області.

За результатами селекційних дослідження визначено, що за рахунок окомірної оцінки тіло будови м'ясних корів нової генерації за стабільною системою доповнює характеристику екстер'єру та конституцію поголів'я із середнім за екстер'єр маток, що становить 75,6 бала. Звідси доведено, що матеріали характеристики екстер'єру, які свідчать, що корови в племінному заводі «Чернівецьке» досить добре розвинуті, мають достатню глибину грудей та ширину заду, компактний тулуб та ширину грудей в більшості племінних та дочірніх господарствах регіону Буковини.

Так проведена повна зоотехнічна характеристика індексів будови тіла в повно-вікових м'ясних корів в основних м'ясних стадах області (табл. 2).

Таблиця 2

Індекси будови тіла м'ясних комолих корів, (%)

Індекс	Базові племінні господарства		
	Племінний завод ДПДГ «Чернівецьке»	Племінний завод ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	Репродуктор СВПК «Перемога»
Широкогрудності	29,8±0,15	28,8±0,17	29,1±0,11
Глибокогрудності	51,6±0,21	51,3±0,18	50,6±0,23
Грудний	64,6±0,13	58,5±0,15	59,1±0,11
Тазо-грудний	85,2±0,19	78,7±1,11	75,9±0,21
Формату таза	92,3±0,11	90,1±0,13	91,3±0,17
Костистості	15,0±0,09	14,1±0,07	14,2±0,11
Збитості	123,4±0,36	116,1±0,27	116,5±0,31
Розтягнутості	120,3±0,25	117,4±0,21	120,0±0,17
Перерослості	104,4±0,13	106,5±0,11	104,8±0,09
Довгоногості	47,4±0,12	49,7±0,09	48,5±0,13

Дослідженнями встановлено (табл. 2), що індекс широкогрудності в дорослих м'ясних комолих симентальських корів становить – 29,8%, що нижчий від тварин ніж племінного заводу ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард», а індекс довгоногості в маток племінного господарства ДПДГ «Чернівецьке», який вищий ніж у корів в репродукторі СВПК «Перемога» та в стаді ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард», що даний показник говорить за те, що вирощування м'ясних жуйних нової генерації в молодому віці проходило в задовільних умовах годівлі в регіоні Буковини.

З огляду на вище сказане і визначено в селекційній роботі, що в корів індекси довгоногості, тазогрудний та пере ростості з віком зменшуються, а широкогрудності, глибоко грудності, розтягнутості та костистості – збільшуються, а індекси грудний та збитості змінюються не істотно в даних визначених племінних тваринах. За результатами проведених селекційних досліджень вказують на те, що індекси будови тіла нової популяції корів сименталів, які відповідають, м'ясному типу тварин, що свідчать про добрий розвиток і пропорційність будови тіла маток нової генерації в зоні Карпат. Визначено, що корови племінного заводу ДП ДГ «Чернівецьке» мають індекс збитості вищий на 6,3% в порівнянні з ровесницями племінного заводу ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард», а розтягнутості – на 2,5%.

Таким чином на розвиток худоби нового типу симентальських комолых корів не завжди відповідає параметрам м'ясного типу та в послідовні періоди, частіше це припадає влітку, коли вигорають травостої на природних культурних пасовищах та восени відчувається дефіцит основних білкових кормів і, як наслідок – відставання ремонтних телиць в рості та розвитку на 2–3 місяці від вимог розробленого стандарту української симентальської м'ясної породи, що створюється в Україні.

Оскільки при визначенні молочності м'ясних корів в дослідженнях користувалися показником живої маси нащадків у 7-міс. віці, яка найтісніше корелює з фактичною молочною продуктивністю матері, що має бути використано, як критерій при доборі ремонтного поголів'я де відлучення проводили в цей період, що зумовлює швидше відновлення матки живої маси, підвищення вгодованості та стимулювання в неї відтворювальної здатності в передгірській зоні регіону Буковини. Для власного поліпшення відтворювальної здатності та молочності м'ясних корів власного м'ясного стада здійснювали шляхом масового добору первісток за живою масою нащадків при відлученні та тривалістю індеференс – періоду, а корів старшого віку – за коефіцієнтом відтворювальної здатності та живою масою відлученого молодняка, встановивши рівень добору для кожної з даних селекційних ознак.

Тому м'ясних корів, що не відповідають селекційним критеріям в м'ясному стаді (мають телят з низькою живою масою до відлучення, бракує материнських якостей в широкому розумінні поняття, у тому числі гінекологічними захворюваннями та фізіологічними збоченнями, агалактією та ін.), без вагань вибраковувалися в усіх базових м'ясних стадах регіону.

В проведених власних дослідженнях визначено середню живу масу м'ясних корів в базових господарствах області (табл. 3).

Таблиця 3

Середня жива маса м'ясних комолых корів, кг

Господарства	Лактації							
	3		4		5 і старше		В середньому по стаду	
	гол.	кг	гол.	кг	гол.	кг	гол.	кг
ДП ДГ «Чернівецьке»	15	491	25	543	117	579	153	540,0
ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	8	475	15	531	72	557	95	521,0
СВПК «Перемога»	11	480	13	545	61	567	85	531,0
ФГ СІМ МЗІД «Гай»	4	490	5	545	16	575	25	537,0
СВК «Зоря»	7	465	9	525	18	560	35	517,0
ПП «Колосок-2»	6	487	7	543	17	565	30	532,
В середньому	51	481,3	74	538,7	301	567,2	232	530,0

В зв'язку з цим та виходячи з наведених даних можна припустити (табл. 3), що жива маса корів м'ясного комолого сименталу худоби, яка становила 475–579 кг, (у середньому 530 кг), а окремі рекордистки мали живу масу близько 750 кг і більше при створенні нового типу сименталу жуйних де важливого значення приділяли питанню формуванню вікової структури живої маси м'ясного стада, як одному з важливих факторів високої м'ясної продуктивності для передгірської зони регіону Буковини.

В проведених селекційних дослідженнях визначено живу масу м'ясних комолых сименталів корів в господарствах, яка коливається в межах 475–491 кг (I-розтел), 531–543 (II-розтел) та 557–579 кг (III-розтел) в середньому 530 кг, а окремі продуктивні рекордистки мали живу масу від 715–750 кг. Так більше 615 кг було в 35 тваринах, це в племінних заводах ДПДГ «Чернівецьке» – 22 гол. та ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» – 8 гол.

В проведеній роботі, визначено нами, що при створенні м'ясних стад комолого сименталу худоби де важливого значення надавали формуванню вікової структури живої маси жуйних, як одному з найбільш головних факторів високої м'ясної продуктивності та вважаємо, що оптимальним, коли корови-первістки мають живу масу – 484 кг (I-розтел), 538 кг (II-розтел) та 567 кг (III-розтел) для передгірської зони Карпат.

Отже, при створенні м'ясних продуктивних стад буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби в яких важливого значення надавали формуванню вікової структури живої маси жуйних, як одному з факторів високої м'ясної продуктивності даної створеної популяції жуйних для діючих базових та дочірніх господарств передгірської зони Чернівецької області.

В дослідженнях в м'ясних стадах визначили найбільш важливу характеристику відтворювальної здатності маток м'ясного комолого сименталу худоби по сервісу – періоду, який складає більше 90 днів, а між телицями спостерігається деякі відмінності за показниками відтворювальної здатності в базових діючих господарствах регіону (табл. 4).

Таблиця 4

Показники відтворювальної здатності телиць комолого сименталу

Показник	Базові підконтрольні господарства					
	ДП ДГ «Чернівецьке»	ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	СВПК «Перемога»	ФГ СІМ МЗІД «Гай»	СВК «Зоря»	ПП «Колосок-2»
Жива маса при плідному осіменінні, кг	405,3±13,3	387,5±14,5	385,2±12,6	390±11,4	395±11,3	391,4±12,3
Запліднення після 1-го осіменіння, %	81,3	85,6	87,5	88,2	87,2	85,7
Тривалість тільності, діб	283,5±1,9	289,6±1,4	285,5±1,8	290,3±1,7	291,5±1,3	287,3±1,4

В зв'язку з цим та виходячи з наведених даних можна припустити (табл. 3), що жива маса корів м'ясного комолого сименталу худоби, яка становила 475–579 кг, (у середньому 530 кг), а окремі рекордистки мали живу масу близько 750 кг і більше при створенні нового типу сименталу жуйних де важливого значення приділяли питанню формуванню вікової структури живої маси м'ясного стада, як одному з важливих факторів високої м'ясної продуктивності для передгірської зони регіону Буковини.

За результатами наукових досліджень нами визначено в діючих племінних базових м'ясних стадах, що відхилення від встановленої норми, як правило, бувають у м'ясних корів з високою власною притаманною продуктивністю, тому на утримання таких продуктивних маток нової генерації де слід звернути особливу увагу в кожному м'ясному стаді зони Карпат.

В проведених дослідженнях вивчено порівняльне важливих материнських якостей нового м'ясного комолого типу симентальських м'ясних корів – первісток, збереженість телят на підсисі була високою в корів в усіх базових господарствах області, що становила 90,3–97,3 % (табл. 5).

Таблиця 5

Характеристика материнських якостей корів – первісток

Показник	Базові та дочірні господарства						Усього
	ДП ДГ «Чернівецьке»	ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	Репродуктор СВПК «Перемога»	Репродуктор СІМ МЗІД «ГАЙ»	Репродуктор СВК «Зоря»	ПП «Колосок-2»	
Збереженість телят у перший місяць життя, %	97,3	93,7	90,3	98,5	98,5	97,4	95,9
Вихід телят на 100 корів, %	62,5	89,0	87,5	91,7	89,5	85	84,2
Відмова від телят, гол.	2	3	2	2	1	1	2
Жива маса телят у 7-міс. віці, кг	225,3	215,5	195,7	215,8	219,5	220,5	215,3

Так за виходом телят при відлученні з розрахунку на 100 корів м'ясного сименталу худоби племінному господарству ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард» переважають симентальську породу на 8,3 % більше від СВПК «Перемога», а за живою масою телят у 7-місячному віці, яка була найбільшою в нащадків ДП ДГ «Чернівецьке» – 225,3 кг, що на 29,6 кг (15,2 %) більше за аналогів дочірнього господарства СВПК «Перемога».

В проведених експериментальних дослідженнях визначено, що прикладом стабільності та росту основних економічних показників в племінному діючому господарстві ДП «ДГ «Чернівецьке», (табл. 6).

В даному діючому та ведучому в зоні Карпат племінному господарстві ДПДГ «Чернівецьке» де досягаються виробничі показники середньомісячного приросту 900–950 г за повний цикл вирощування із низькими затратами кормів – 7,8–8,5 к. од. на 1 кг приросту.

Починаючи з 2012 року діючий племінний завод ДП «ДГ «Чернівецьке» щорічно реалізує племінного молодняка в живій вазі на суму понад 800 тис. грн, що складає 30 % рентабельності.

Таблиця 6

Економічна ефективність розведення м'ясних комолых сименталів

Показник	Од. вим.	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2019
Всього поголів'я	гол.	246	239	257	279	291	276	286	305
в т. ч. корів	гол	153	153	153	156	156	153	153	153
Добовий приріст на культурних пасовищах	г	685	750	850	930	950	950	980	950
Реалізація:	гол	1	28	21	22	22	16	25	50
племінного молодняка жива маса	ц	0,35	37,8	35,6	34,6	35,1	25,3	30,2	71,5
Собівартість 1 ц приросту	грн.	750	750	650	925	1100	1110	1100	1110

Таким чином ведучий та діючий в Україні племінний завод ДП ДГ «Чернівецьке» кожного року успішно реалізує 25–30 голів молодняка де в 2019 році реалізовано 50 голів племінних бугайців класу першого і еліта для країни Казахстан, а в 2020 році 38 бугайців для країни Ліван та в 2023 році вже продано 12 бугайців та 12 теличок фермерському господарству Тернопільської області, що свідчить про великий попит на новий тип м'ясного комолого сименталу худоби в близькому та дальньому зарубіжжі.

Висновок. За даними визначеними селекційними показниками середніх промірів, одержаних від 232 корів (висота в холці 130,8 см) де поголів'я м'ясних комолых сименталів худоби нової генерації, які віднесено до типу середніх і вище в умовах Карпатського регіону Буковини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вдовиченко Ю., Шпак Л., Калинка А. М'ясна продуктивність бичків різних типів симентальської породи в умовах передгір'я Карпат. *Тваринництво України*. 2004. № 11. С. 11–14.
2. Зубець М. В. та ін. Програма створення (формування) української симентальської м'ясної породи. Київ, 1998. 54 с.
3. Калинка А. К. Ефективне розведення м'ясного сименталу на Буковині. *Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Вінниця, 10 жовтня 2017 року*. Збірник наукових праць / за ред. А.К. Калинки. URL: el-conf.com.ua. 85 с.
4. Andriy Kalinka, Oksana Lesyk. Feeding of cattle of different genotypes of the new population of the Bukovina zonal type of meat Komologo simmental cattle at an average level of feeding in the conditions of the foothills of the Bukovina region The scientific paradigm in the context of technological development and social change : Scientific monograph. Part 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 100–118.
5. Калинка А. К., Лесик О.Б., Томаш Л. В., Шпак Л. В., Мельничук М. Г. 25-річний ювілей буковинському м'ясному скотарству з розведення нової популяції буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби в Карпатському регіоні Буковини. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2023. С. 334–342.
6. Калинка А.К., Лесик О.Б., Томаш Л.В. М'ясна продуктивність і відгодівельні якості нової популяції бугайців різних буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу худоби в умовах Карпатського регіону Буковини. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2023. № 129. С. 189–198.
7. Шкурин Г.Т. Ефективність розведення генотипів симентальської м'ясної породи. *М'ясне скотарство*. Київ : Асом. 1998. 100 с.